

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЗАПОРІЗЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ФАКУЛЬТЕТ ФІЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ
КАФЕДРА ФІЗИЧНОЇ РЕАБІЛІТАЦІЇ

ЗАТВЕРДЖУЮ

Декан факультету фізичного виховання

М.В. Маліков

2019 р.

ОСНОВИ ЛОГОПЕДІЇ
РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

підготовки бакалаврів

напряму підготовки 6.010203 Здоров'я людини
(шифр, назва спеціальності)

Укладач:

к.п.н., доцент Бессарабова О.В.

Обговорено та ухвалено
на засіданні кафедри фізичної терапії та
ерготерапії

Протокол № 1 від « 28 » серпня 2019 р.

Завідувач кафедри

(підпис) д-р біол.наук, професор
Н.В. Богдановська

Ухвалено науково-методичною радою
факультету фізичного виховання

Протокол № 1 від « 30 » серпня 2019 р.

Голова науково-методичної ради
факультету фізичного виховання

(підпис) к.фарм.н., доцент
В.М. Фаворитов

2019 рік

КАФЕДРА ФІЗИЧНОЇ РЕАБІЛІТАЦІЇ

ЗАТВЕРДЖУЮ

Декан факультету фізичного виховання

_____ М.В. Маліков
«_____» _____ 2019 р.

ОСНОВИ ЛОГОПЕДІЇ
РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

підготовки бакалаврів

напряму підготовки 6.010203 Здоров'я людини
(шифр, назва спеціальності)

Укладач:

к.п.н., доцент Бессарабова О.В.

Обговорено та ухвалено
на засіданні кафедри фізичної терапії та
ерготерапії

Протокол № 1 від «28» серпня 2019 р.

Завідувач кафедри

_____ д-р біол.наук, професор
(підпис) Н.В. Богдановська

Ухвалено науково-методичною радою
факультету фізичного виховання

Протокол №1 від «30» серпня 2019 р.

Голова науково-методичної ради
факультету фізичного виховання

_____ к.фарм.н., доцент
(підпис) В.М. Фаворитов

2019 рік

1. Опис навчальної дисципліни

Найменування показників	Галузь знань, спеціальність, освітня програма, рівень вищої освіти	Характеристика навчальної дисципліни	
		денна форма навчання	заочна форма навчання
Кількість кредитів – 3	0102 "Фізичне виховання, спорт і здоров'я людини"	Нормативна	
		Цикл дисциплін загально-професійної підготовки	
Загальна кількість годин – 90 год.	Напрямок підготовки: 6.010203 Здоров'я людини	Рік підготовки	
		4-й	
		Лекції	
Тижневих аудиторних годин для денної форми навчання: – 4 год.	Рівень вищої освіти: бакалаврський	20 год.	
		Лабораторні заняття	
		20 год	
		Самостійна робота	
		50 год	
		Вид контролю: залік	

2. Мета та завдання навчальної дисципліни

Метою викладання навчальної дисципліни «Основи логопедії» є формування у студентів теоретико-методологічних системи знань про всі види мовленнєвих порушень, про причини що їх викликають; шляхи їх подолання та попередження; надати практичні навички роботи з дітьми на основі засвоєних прийомів виявлення, корекції та профілактики мовленнєвих розладів.

Основними **завданнями** вивчення дисципліни «Основи логопедії» є

- ознайомлення студентів із основними теоретико-методичними основами логопедії, етапами її становлення і розвитку, основними поняттями та змістом зв'язків логопедії з іншими науками;
- сформувати у студентів уміння правильно діагностувати певні мовленнєві вади та визначити ефективні шляхи корекційного впливу на різну категорію дітей;
- ознайомити студентів з питаннями організації логопедичної допомоги та профілактики даних мовленнєвих порушень.

У результаті вивчення навчальної дисципліни студент повинен

знати:

- історію і становлення розвитку логопедії;
- об'єкт, предмет, мету та завдання логопедії;
- значення та функції логопеда в сучасному суспільстві;
- вікову періодизацію розвитку дитячого організму;

- види стійких порушень мовлення у дітей, причини їх виникнення, методи та принципи корекційно-педагогічної роботи;
- види діагностики мови у дітей;
- особливості розвитку психічних функцій у дітей з порушенням мови;
- особливості логопедичної роботи при ускладнених дефектах розвитку;
- особливості навчання та виховання дітей з порушенням мови;
- профілактичні заходи виникнення мовленнєвих патологій;

вміти:

- самостійно аналізувати спеціальну літературу, встановлювати міжпредметні зв'язки, залучати знання з суміжних дисциплін, логічно і послідовно викладати матеріал;
- застосовувати отримані знання у процесі вивчення навчальної дисципліни;
- володіти спеціальною науковою логопедичною термінологією;
- визначати стан сформованості мовлення на різних вікових періодах розвитку дитячого організму;
- володіти методами діагностики для визначення виду мовленнєвих порушень;
- здійснювати корекційний вплив, володіти методами навчання та виховання дітей з різною мовленнєвою патологією;

Згідно з вимогами освітньо-професійної програми студенти повинні досягти таких **результатів навчання (компетентностей):**

- правильно оцінювати особливості психофізичного розвитку дітей з порушенням мовлення;
- використовувати методи, дидактичні і специфічні принципи у корекційно-педагогічній роботі з дітьми з порушенням мовлення;
- використовувати інноваційні технології в корекційній логопедичній роботі по подоланню мовленнєвих порушень;
- здійснювати освітньо-корекційний процес з урахуванням психофізичних, вікових особливостей та індивідуальних освітніх потреб учнів з порушеннями мовлення.

Міждисциплінарні зв'язки. При вивченні курсу «Основи логопедії» викладення матеріалу базується на знаннях, які студенти отримали на наступних курсах: анатомія людини, фізіологія людини, вікова фізіологія, загальна психологія, вікова психологія, основи сурдопедагогіки.

3. Програма навчальної дисципліни

Розділ 1. Теоретичні та методологічні основи логопедії

Тема 1. Логопедія як наука: предмет, структура, перспективи розвитку

Предмет і завдання логопедії. Зв'язок логопедії з іншими науками. Внутрішньо системні та міжсистемні зв'язки. Принципи і методи логопедії. Загальнодидактичні та специфічні принципи, що складають теоретичну і методологічну основу науки, основу аналізу мовленнєвих порушень і логопедичного впливу. Значення логопедії. Розрізнення мовленнєвої норми і патології. Понятійно-категоріальний апарат логопедії.

Тема 2. Етіологія мовленнєвих порушень

Функціональні та соціально-психологічні причини мовленнєвих порушень. Критичні періоди в розвитку мовленнєвої функції дитини. Фактори, які викликають мовленнєві порушення (екзогенно-органічні, спадкові, соціальні). Співставлення причин недорозвинення дитячого мовлення і дефектів сформованого мовлення

Тема 3. Класифікація мовленнєвих порушень

Клініко-педагогічна класифікація мовленнєвих порушень. Психолого-педагогічна класифікація мовленнєвих порушень. Види мовленнєвих порушень. Порушення усного мовлення: розлади фонаційного оформлення висловлювання (дисфонія (афонія), дислалія, ринолалія, дизартрія, брадилалія, тахілалія, заїкуватість); розлади структурно-семантичного (внутрішнього) оформлення висловлювання (алалія, афазія). Порушення писемного мовлення: дислексія (алексія) і дисграфія (аграфія).

Тема 4. Вікові норми розвитку дитини

Періоди розвитку дитини. Сенсомоторний розвиток дитини. Мисленнєвий розвиток. Формування мовлення в процесі онтогенетичного розвитку дитини. Розвиток спілкування та гри. Емоційно-соціальний розвиток. Основні форми і види мовленнєвих порушень. Основні періоди нормального мовленнєвого розвитку дитини

Тема 5. Діагностика мовленнєвих порушень у дітей дошкільного віку

Діагностика фонетико-фонематичної сторони мовлення. Діагностика лексичної сторони мовлення. Діагностика граматичної сторони мовлення. Діагностика зв'язного мовлення. Діагностика порушень мовлення у дітей із ринолалією.

Розділ 2. Основні мовленнєві порушення та етапи корекційної роботи

Тема 6. Дислалія

Визначення дислалії. Класифікація дислалій: акустико-фонематична, артикуляторно-фонематична, артикуляторно-фонетична. Мономорфна і поліморфна дислалії. Форми дислалії: органічна або механічна (з ушкодженням артикуляційного апарату), функціональна (моторна, сенсорна, сенсомоторна) – без ушкоджень артикуляційного апарату. Причини дислалій. Етапи корекційної роботи при дислалії. Методика логопедичної роботи. Способи постановки звуків.

Тема 7. Ринолалія

Визначення ринолалії. Форми ринолалії: відкрита (функціональна і органічна). Особливості усного та писемного мовлення при відкритій ринолалії. Методика корекційної роботи при відкритій ринолалії. Закрита ринолалія (функціональна і органічна). Змішана ринолалія.

Тема 8. Дизартрія

Дизартрія як порушення вимовної сторони мовлення, зумовлене недостатністю іннервації мовленнєвого апарату. Форми дизартрії: центральна і периферична. Клініко-психологічна характеристика дітей з дизартрією. Класифікація дизартрій (бульбарна, псевдобульбарна, естрапірамідна або підкоркова, мозочкова, коркова). Система корекційно-педагогічної роботи при дизартрії

Тема 9. Алалія. Афазія

Визначення алалії. Причини алалії. Класифікація алалії: моторна, сенсорна, сенсомоторна. Система корекційної роботи при алалії. Афазія. Визначення, причини, класифікація афазії. Корекційно-педагогічна робота при афазії.

Тема 10. Порушення писемного мовлення. Дислексія. Дисграфія

Визначення дислексії. Класифікація дислексій (літеральна, вербальна). Форми дислексій: акустична, оптична, моторна. Дисграфія як часткове специфічне порушення процесу

письма. Класифікація дисграфій: акустична, оптична, моторна. Методика логопедичної роботи при порушенні писемного мовлення. Профілактика дисграфії та дислексії у дітей.

Тема 11. Фонетико-фонематичне недорозвинення мовлення

Поняття про ФФНР. Затримка та недорозвиток мовлення. Визначення фонетико-фонематичного недорозвитку мовлення. Формування звукової сторони мовлення в онтогенезі. Механізм оволодіння фонетико-фонематичною стороною мовлення. Психолого-педагогічна характеристика дітей із ФФНР.

Тема 12. Загальне недорозвинення мовлення

Поняття про загальне недорозвинення мовлення. Психологічні механізми розвитку мовлення в онтогенезі. Симптоматика ЗНМ. Рівні загального недорозвинення мовлення (за Левіною). Обстеження мовлення дітей ЗНМ. Організація колекційної роботи в групах для дітей з ЗНМ. Зміст та методика логопедичної роботи при ЗНМ.

Тема 13. Порушення голосу та темпу мовлення

Акустичні основи голосоутворення. Розвиток голосу у дитини. Загальна характеристика порушень голосу. Причини, механізми і класифікація порушень голосу. Центральні і периферичні, органічні та функціональні порушення голосу: афонії, дисфонії. Методика корекційної роботи при порушеннях голосу. Порушення темпу мовлення (брадилалія, тахілалія) та корекційна робота.

Тема 14. Заїкуватість

Заїкуватість як порушення темпоритмічної організації мовлення, зумовлене судомним станом м'язів артикуляційного апарату. Причини заїкуватості. Класифікація заїкуватості. Комплексний підхід до подолання заїкуватості. Методика роботи з дітьми, що заїкаються.

4. Структура навчальної дисципліни

Назви розділів і тем	Кількість годин											
	Денна форма						Заочна форма					
	усього	у тому числі					усього	у тому числі				
		л	с/п	лаб	інд	с.р.		Л	с/п	лаб	інд	с.р.
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
<i>Розділ 1. Теоретичні та методологічні основи логопедії</i>												
Тема 1. Логопедія як наука: предмет, структура, перспективи розвитку.	6	2		2		2						
Тема 2. Етіологія мовленнєвих порушень	6	2		2		2						
Тема 3. Класифікація мовленнєвих порушень	6	2		2		2						
Тема 4. Вікові норми розвитку дитини	6	2		2		2						
Тема 5. Діагностика мовленнєвих порушень у дітей дошкільного віку	8	2		2		4						
<i>Разом за розділом 1</i>	32	10		10		12						
<i>Розділ 2.</i>												
Тема 6. Дислалія	8	2		2		4						
Тема 7. Ринологія	8	2		2		4						
Тема 8. Дизартрія.	8	2		2		4						
Тема 9. Алалія. Афазія.	8	2		2		4						

Тема 10. Порухення писемного мовлення. Дислексія. Дисграфія	8	2		2		4							
Тема 11. Фонетико-фонематичне недорозвинення мовлення	4					4							
Тема 12. Загальне недорозвинення мовлення	4					4							
Тема 13. Порухення голосу та темпу мовлення	5					5							
Тема 14. Заїкуватість	5					5							
Разом за розділом 2	58	10		10		38							
Усього годин	90	20		20		50							

5. Теми лекційних занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин	
		Денна форма навчання	Заочна форма навчання
1	Тема 1. Логопедія як наука: предмет, структура, перспективи розвитку.	2	-
2	Тема 2. Етіологія мовленнєвих порушень	2	-
3	Тема 3. Класифікація мовленнєвих порушень	2	-
4	Тема 4. Вікові норми розвитку дитини	2	-
5	Тема 5. Діагностика мовленнєвих порушень у дітей дошкільного віку	2	-
6	Тема 6. Дислалія	2	-
7	Тема 7. Ринологія	2	-
8	Тема 8. Дизартрія.	2	-
9.	Тема 9. Алалія. Афазія.	2	-
10.	Тема 10. Порухення писемного мовлення. Дислексія. Дисграфія	2	-
	Разом	20	-

6. Теми практичних занять

№ з/п	Назва теми	Кількість Годин	
		Денна форма навчання	Заочна форма навчання
1	Тема 1. Логопедія як наука: предмет, структура, перспективи розвитку.	2	-
2	Тема 2. Етіологія мовленнєвих порушень	2	-

3	Тема 3. Класифікація мовленнєвих порушень	2	-
4	Тема 4. Вікові норми розвитку дитини	2	-
5	Тема 5. Діагностика мовленнєвих порушень у дітей дошкільного віку	2	-
6	Тема 6. Дислалія	2	-
7	Тема 7. Ринологія	2	-
8	Тема 8. Дизартрія.	2	-
9.	Тема 9. Алалія. Афазія.	2	-
10.	Тема 10. Порушення писемного мовлення. Дислексія. Дисграфія	2	-
	Разом	20	-

7. Самостійна робота

№ з/п	Назва теми	Кількість Годин	
		Денна форма навчання	Заочна форма навчання
1	Тема 1. Логопедія як наука: предмет, структура, перспективи розвитку.	2	-
2	Тема 2. Етіологія мовленнєвих порушень	2	-
3	Тема 3. Класифікація мовленнєвих порушень	2	-
4	Тема 4. Вікові норми розвитку дитини	2	-
5	Тема 5. Діагностика мовленнєвих порушень у дітей дошкільного віку	4	-
6	Тема 6. Дислалія	4	-
7	Тема 7. Ринологія	4	-
8	Тема 8. Дизартрія.	4	-
9.	Тема 9. Алалія. Афазія.	4	-
10.	Тема 10. Порушення писемного мовлення. Дислексія. Дисграфія	4	-
11.	Тема 11. Фонетико-фонематичне недорозвинення мовлення	4	
12.	Тема 12. Загальне недорозвинення мовлення	4	
13.	Тема 13. Порушення голосу та темпу мовлення	5	
14.	Тема 14. Заїкуватість	5	
	Разом	50	

8. Види контролю і система накопичення балів

У процесі вивчення дисципліни «Основи логопедії» проводиться дві поточні атестації

8. ВИДИ КОНТРОЛЮ І СИСТЕМА НАКОПИЧЕННЯ БАЛІВ

<i>Вид контролю</i>	<i>Контрольний захід</i>	<i>Максимальна кількість балів</i>
Поточний контроль	Поточна атестація 1	60
	Поточна атестація 2	
Підсумковий контроль	Індивідуальне завдання	20
	Залік	20
Всього		100

Види поточного та підсумкового контролю

Перевірка всіх видів виконуваних завдань роботи у відповідні аудиторні години (лабораторні заняття).

Експрес-опитування з навчального матеріалу кожної теми, що виноситься на самостійне опрацювання.

Поточний тестовий контроль навчального матеріалу з кожного розділу.

Підсумковий тестовий контроль за навчальним матеріалом, що вивчається протягом семестру.

Виконання індивідуального завдання.

Підсумковий семестровий контроль – залік.

Поточний контроль

Лабораторні заняття

Робота на лабораторних заняттях оцінюється максимально у 30 балів протягом вивчення дисципліни.

Критерії оцінювання роботи студента на одному занятті:

«відмінно» – знання теоретичного матеріалу, володіння спеціальними термінами та поняттями, послідовний виклад матеріалу з висновками (3 бали);

«добре» – часткове володіння теоретичним матеріалом, часткове володіння термінологією з теми (2 бали);

«задовільно» – стислі знання теоретичного матеріалу, плутається в основних поняттях (1 бал).

Самостійна робота

Знання навчального матеріалу, що виноситься на самостійне опрацювання, перевіряється за допомогою письмових експрес-опитувань. Самостійна робота оцінюється максимально у 20 балів протягом вивчення дисципліни.

Критерії оцінювання одного експрес-опитування:

«відмінно» – повне, суттєве розкриття питання, охайне виконання роботи (2 бали);

«добре» – недостатньо повне розкриття питання (1,5 бали);

«задовільно» – дуже стисле розкриття питання, неохайне виконання роботи (1 бал).

Поточний тестовий контроль з кожного розділу

Тестовий контроль проводиться за розробленими комплексними тестовими завданнями у системі MOODLE двічі протягом вивчення дисципліни, оцінюється максимально у 10 балів.

Критерії оцінювання одного тестового контролю:

«відмінно» – повна, суттєва відповідь на всі 10 питань (5 балів);

«добре» – повна, суттєва відповідь на 7 питань (3 бали);

«задовільно» – повна, суттєва відповідь на 4 питання (2 бали).

Підсумковий контроль

Індивідуальне завдання

Студенти виконують два індивідуальних завдання, кожне з яких максимально оцінюється в 10 балів.

Критерії оцінювання:

«відмінно» – повне, суттєве розкриття теми, охайне виконання роботи – 10 балів;

- «добре» –питання розкрито неповністю, є часткові помилки, робота виконана охайно – 5 балів;
 «задовільно»– питання розкрито стисло, з помилками, робота виконана неохайно – 2 бали.

Підсумковий семестровий контроль

Підсумковий семестровий контроль, який передбачає діагностику рівня засвоєння теоретичного матеріалу з навчальної дисципліни, оцінюється максимально у 20 балів. Проводиться у формі заліку.

- **Залік** передбачає підсумковий контроль знань та відбувається у вигляді усного опитування за основними положеннями курсу. Залік складається з 2-х теоретичних питань та 1-го практичного завдання.

- Кожна відповідь на теоретичне питання оцінюється від 0 до 7 балів. Сумарно за 2 відповіді студент отримує до 14 балів. Виконання практичного завдання оцінюється від 0 до 6 балів. Максимально на екзамені можна набрати **20 балів**.

Критерії оцінювання знань:

- «відмінно» за національною шкалою – студент отримує 20-16 балів (володіння спеціальною термінологією, послідовна, логічна, обґрунтована відповідь на 2 теоретичних питання з висновками в кінці відповіді, уміння творчо розв'язувати практичне завдання, наявність окремих несуттєвих помилок під час відповіді);
- «добре» за національною шкалою – студент отримує 15-13 балів (послідовна, логічна, обґрунтована відповідь на 2 теоретичних питання та правильне виконання практичного завдання, допущено окремі несуттєві помилки під час відповіді та виконання практичного завдання);
- «задовільно» за національною шкалою - студент отримує 12-9 балів (зміст матеріалу викладено частково, з порушенням іноді послідовності викладання, студент частково володіє знаннями практичного матеріалу, при поясненні понять допущено помилки, суть питання в основному розкрито, не зважаючи на зазначені вище);
- «не задовільно» за національною шкалою студент отримує 8-0 балів (непослідовна відповідь на 1 запитання, наявність істотних помилок під час відповіді на друге питання, наявність істотних помилок або невиконання практичного завдання).

Розподіл балів за видами роботи та формами контролю

№	Вид контрольного заходу/кількість контрольних заходів/кількість балів	Кількість контрольних заходів	Кількість балів за 1 захід	Усього балів
1	Робота на практичному занятті	10	3	30
2	Самостійна робота: Експрес-опитування	10	2	20
3	Контрольне тестування за результатами вивчення матеріалу Розділу 1	1	5	5
4	Контрольне тестування за результатами вивчення матеріалу Розділу 2	1	5	5

5	Підсумковий контроль	Індивідуальне завдання	2	10	20
		Залік	1	20	20
Усього			25		100

Шкала оцінювання: національна та ECTS

За шкалою ECTS	За шкалою Університету	За національною шкалою	
		Екзамен	Залік
A	90 – 100 (відмінно)	5 (відмінно)	Зараховано
B	85 – 89 (дуже добре)	4 (добре)	
C	75 – 84 (добре)		
D	70 – 74 (задовільно)	3 (задовільно)	
E	60 – 69 (достатньо)		
FX	35 – 59 (незадовільно – з можливістю повторного складання)	2 (незадовільно)	Не зараховано
F	1 – 34 (незадовільно – з обов'язковим повторним курсом)		

9.Рекомендована література

Основна:

1. Байкіна Н.Г. Індивідуальні методики адаптивної фізичної культури для осіб із сенсорними порушеннями: навчальний посібник. Запоріжжя: Запорізький національний університет, 2014. 770 с
2. Белавіна Н.М. Логопедичні картки обстеження звуковимови дітей та складової структури слів. Харків: Ранок, 2007. 32 с.
3. Богуш А.М. Теорія і методика розвитку мовлення дітей раннього віку: навчальний посібник. Київ: Слово, 2003. – 254 с.
4. Конопляста С.Ю. Ринолалія. Причини, механізми, основні форми порушення //Педагогіка та методики: спеціальні. Зб. наук. праць:Київ, 2000. 350 с.
5. Колупасва А.А. Педагогічні основи інтегрування школярів з особливостями психофізичного розвитку у загальноосвітні навчальні заклади: [монографія]. Київ : Педагогічна думка, 2007. 458 с.
6. Кондратенко В., Ломоносов В. Заїкання: феноменологія та основні напрями реабілітації: навч. посібник для студ. дефектом. фак-тів вищ. пед. навч. закладів. Київ: КНТ, 2006. 186 с.
7. Логопедія: Підручник для вищої школи / за ред. проф. М.К.Шеремет. Київ : «Слово», 2010. 376 с.
8. Мартинчук О. В. Основи корекційної педагогіки : навч.-метод. посіб. Для студентів напряму підготовки «Дошкільна освіта». Київ : Київськ. ун-т імені Бориса Грінченка, 2010. 288 с.
9. Савченко М.А. Методика виправлення вад вимови фонем у дітей. 3-є видання, доповнене. Тернопіль: Навчальна книга – Богдан, 2007. 160 с.
10. Шеремет М.К., Ревуцька О.В. Логопедія (корекційна робота при дислалії): Навчальний посібник. Київ. 2009., 244с.

Додаткова:

1. Даниелс Е., Стаффорд. Залучення дітей з особливими потребами до загальноосвітніх класів. Львів: Надія, 2000. 255 с.
2. Дегтяренко Т.М., Вавіна Л.С. Корекційно-реабілітаційна робота в спеціальних дошкільних закладах для дітей з особливими потребами: навчальний посібник. Суми: ВТД «Університетська книга», 2008. 302 с.
3. Малярчук А.Я. – Дидактичний матеріал для виправлення мовних недоліків: навч. посібник для вчителів – логопедів, вчителів і вихователів шкіл та дит. садків. Київ : Ірпінь: ВТФ «Перун», 1999. 402 с.
4. Савченко М.А. Методика виправлення вад вимови фонем у дітей: навч.-метод. посібник. Київ : Освіта, 2007. 250 с.
5. Синьов В.М., Кобернік Г.М. Основи дефектології: навч. посібник. Київ : Вища школа, 1994. 143 с.
6. Соботович Є. Ф. – Структура мовленнєвої діяльності і механізми її формування : науково – метод. посібник. Київ : ІЗНИ, 1997. 115 с.
7. Соботович Е. Ф. Формирование правильной речи у детей с моторной алалией. Киев, 1981. 246 с.
8. Тищенко В.В., Рібцун Ю.В. Як навчити дитину правильно розмовляти. Від 0 до 5 років. Посібник для батьків. Київ : Літера, 2009. 287 с.
9. Тищенко В.В. Фонематичні процеси в онтогенезі дитячого в онтогенезі дитячого мовлення та методика діагностики їх порушень: методичні рекомендації. Київ, 2011. 178 с.
10. Тарасун В.В. Логодидактика. Київ: видавництво НПУ Драгоманова, 2004. 217 с.
11. Шеремет М.К., Ревуцька О.В. Логопедія (корекція робота при дислалії): навч. посібник. Київ: НПУ імені М.П. Драгоманова, 2009. 345 с.
12. Шеремет М.К., Мартиненко І.В. Хрестоматія з логопедії: навч. посібник. – Київ: КНТ, 2008. 409 с.
13. Шеремет М.К. Логопедична робота при дислалії. – К.: НПУ імені М.П. Драгоманова, 2004. 247 с.
14. Шеремет М.К., В.В. Тарасун, О.І. Мякушко та ін. Програма з української мови для загальноосвітньої школи для дітей з тяжкими порушеннями мовлення (підготовчий – 1клас), Київ. 2006. 189 с.
15. Чередніченко Н.В., Курбатова А.І. Формування графічної навички письма у дітей з різними вадами мовлення в умовах корекційного навчання: навч.-метод. посібник. Київ : НПУ імені М.П. Драгоманова, 2009. 157 с.

Законодавчі та нормативні документи:

1. Закон України «Про основи соціальної захищеності інвалідів в Україні». *Відомості Верховної Ради*. 1991. № 2. С. 252-258.
2. Закон України «Про охорону дитинства». *Відомості Верховної Ради*. 2001. № 30. С. 142-150.
3. Закон України «Про реабілітацію інвалідів в Україні». *Відомості Верховної Ради*. 2006. № 2-3. С. 36-42.
4. Закон України «Про спеціальну освіту» (проект). *Міністерство освіти і науки // www.top gov. ua*.

Інформаційні ресурси:

- 1.Шеремет М.К., Ботяк О.В. Неврологічні основи логопедії: навчальний посібник. Суми : ФОП Цьома С.П., 2016. 252 с. URL : http://library.sspu.sumy.ua/wp-content/uploads/2018/04/Boryak_Nevrologichni_osnovy.pdf
2. Логопедія. Підручник / за ред. М.К.Шеремет. Київ : Видавничий Дім "Слово", 2010. 376 с. URL : <https://studfiles.net/preview/2041266/>
3. Лепетченко М. В. Логопедія. Дизартрія : навчально-методичний посібник [для студ. спец. 6.010105 Корекційна освіта. Дніпропетровськ, 2015. 36 с. URL : http://distance.dnu.dp.ua/ukr/nmmateriali/documents/logopediya_dyzartriya.pdf

Погоджено _____
навчальний відділ
« _____ » _____